

vum és a családtörténet helyszíne. Az utóbbi kettő erőteljesen összekapcsolódik. Lanczkor első kötetének első verse, a *Horác* már felveti azt a szálát és azt az összefüggést, amely itt kibomlik (és amely a *Daloskönyv*ön is átvonul). Berzsenyi költészete és a Lanczkor-család fiktív (mert irodalmi) története gabalyodik egybe a Sághegy körül: „feminin az utolsó halovány / Berzsenyi, apai dédnagyanyám”, illetve itt: „Pupillájának fekete korongnyi fekete / felszínével súrolta / a pár éves kis Berzsenyi Sarolta / a lencse villanását a Napban a köcski udvarról a Ság fele // bambulva” (*Dédnagyanyám*). A hang, amelyet kissé tévesen a kötet énjeként azonosítunk (korántsem egyértelmű, hogy ugyanarról az alakról van szó mindenhol – az túl egyszerű lenne), ugyanúgy bejárja a Ságot, mint az előző kötetekből már ismerős Londont vagy Szlovéniát. És Indiát. A *Második kötet* szervező motívuma Amrita Sérgil (a kötetben angolos átírással: Sher-Gil), a huszadik század első felében élt indo-magyar festőnő élettörténete, különböző nézőpontokból elbeszélve, indiai, magyar és egyéb európai helyszínekkel. Nagyon kézenfekvő meglátás, ezért sajnálom is, hogy egyet kell vele értenem, de: a két kötet tényleg két kötet, és talán jobb lett volna két részben kiadni. Természetesen rengeteg szállal kapcsolódnak egymáshoz, de ez Lanczkor többi könyvére is igaz, így viszont a Hétsarkúkönyv amúgy is terhelte szerkezetét elnehezül. Szembetűnő továbbá a két rész közötti színvonalkülönbség: a számos szempontból invenciózus első anyag után a második ötlettelenné hat (miközben külön könyvben, kissé jobban kifejtve inkább megállná a helyét). Az a helyzet ugyanis, hogy Amrita élete lenyűgözően izgalmas, szimbolikus momentumokkal teli, fordulatos és torokszorító. Eképpen a versek is, amelyek jórészt ennek a történetnek az újramondásai, és amelyek színvonalasan és okosan sorjáznak – de a történelmi, mondjuk a Wikipédia szócikkéből megismerhető életrajzhoz (és Lanczkor egyéb írásainak vitalitásához) képest bántóan kevés pluszt nyújtanak.

Szintén az Amrita-verseknél jellemző egyfajta túlhajtottság. Míg a Sághegy-mitológia a gondolati és poétikai összetettség, illetve a túlbonyolított mesterkélttség határán egyensúlyoz jó arányérzékkel, addig a kötet második felében néha átesünk a ló túloldalára. A végén egyenesen oda lyukadunk ki, hogy Amrita hamvainak folyóba szórása párhuzamba kerül a derék hun, Attila temetésével, ő maga (néhány verssel odébb) pedig egyszerűen csak, a jó ég tudja, miért, Emese anyánk és Kronosz furcsa keverékévé magasztosul (madár ejti teherbe, illetve felfalja gyermekeit). Erőltetett, illetve olcsó az Ady–Móricz-szövegjáték a Gangeszről.

A versek egyenesen magas színvonalúak, ugyanakkor – a korábbi könyvekkel ellentétben – itt kifejezetten sok az olyan vers, amely önmagában nem állja meg a helyét, vagyis inkább: önmagában nem elég erős szöveg. Ez persze a koncepcióból is adódik, ugyanakkor sokszor volt hiányérzetem: végigolvastam egy verset, láttam a helyét a kompozícióban, értettem a jelentőségét, később esetleg új tartalmat is kaptam a visszautalások által, de azért: sokszor unatkoztam. És mégis: 160 oldalnyi versfo-

lyamról beszélünk. Néhány esetben ráadásul az a nagyon szép, körülményes nyelv, amely egyik jellemző stílusjegye a Lanczkor-lírának, átcsap bosszantó körülményeskedésbe, kellemkedésbe. A patak nem *alig csörgedezik*, hanem *alig-alig csörgedezget*. A pár darab rövid soros, ritmikus és rimes dalt az egész anyagból kilógónak és gyengébbnek éreztem. Az viszont valóban kár, hogy benne maradt a könyvben egy-két suta szójáték is, ami amúgy oly idegen Lanczkortól: „Két év. És nyolc, hogy érvet évre.” Vajda Lajosnak meg e szöveget küldi a néha a kelleténél lángolóbb lelkű beszélő: „Terád gondoltam, / akkor, hogy az egész világnak legnagyobb / festője vagy.” Ez sok. De nincs belőle sok.

Mert nagyon profi, nagyon fegyelmezett líra a Lanczkoré. Eszközei tovább finomodtak, és minden könyve más, de azért itt is megtaláljuk mindazt, amiért korábban szívesen olvastuk ezt a költészetet. Most nem célok átfogó elemzést adni Lanczkor poétikájáról, csak a számomra legkedvesebb jelenséget emelem ki. Ez pedig a szélsőséges, egymástól radikálisan különböző esztétikai minőségek, hangulatok, képek, eszmerendszerek és nyelvi rétegek egy szövegtestben való szervesítése. Ennek emblematikus példája a nagyszerű *Folyamisten* a *Daloskönyvből*, vagy a *Vissza Londonba* egyik verszárlata: „Érts hát meg. Kérlek. / Így nem megy. A faszom kivan. / A lélek.” A *Hétsarkúkönyvből* ugyanilyen emblematikus mondat: „és az, hogy nemcsak létezel, de pinád is van, / olyan volt egy pillanatra, mint mikor Krisztus Máténak int.” Az *Ő* című hibátlan versben pedig magától értetődő természetességgel vegyül szerelmi vallomás, „magyar lélek”, isteni szféra, *animalsex*, kentaur és templomi szűz. Minden biztonnyal ezeknek a hatásvadászat határát súroló, gyönyörű szövegeknek köszönhető az írásom címébe emelt félreolvasás is – az eredetiben természetesen „szétbányászott” Sághegy szerepel.

A vers hallgat?

Lapis József

(Szentmártoni János: *Ballada hétköznapi díszletekkel – Válogatott és új versek* 1992–2010. Stádium, 2010)

Amikor Szentmártoni János költeményeire bukkanok különböző folyóiratokban, illetve rendre belelapozok aktuális kötetibe, emlékeim szerint sosem a csalódás érzésével teszem. Egy nem kifejezetten kísérletező kedvű, ám nyelvhasználatában elegáns és ízléses, témaválasztásában pedig személyes kockázatokat vállaló

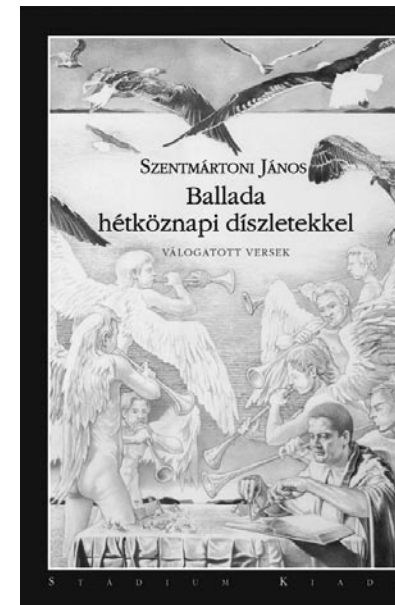
költő műveivel találkozom. Nem tudom, hogy az emlékezet ily csalóka-e, vagy más oka van, de gyűjteményes kötetének végigolvasása után egészen más, sokkal kevésbé pozitív benyomások dolgoznak bennem.

Meglehet, az elvárásokkal van gond. *A másik apa* (2005) vagy az *Ulysses helikoptere* (2008) című verseskötetvekhez egy – több kötete ellenére is még – fiatal, hangjára egyre inkább rátaláló szerzőnek kijáró jóindulattal közeledtem, s kíváncsiságom nem kis részben annak szólt, mit tud kezdeni Szentmártoni a maga választotta hagyománnyal és poétikával, milyen költészeti eredményei vannak a személyesség közvetlen, már-már program-szerű megszólaltatási törekvéseinek. Elégedett voltam és örültem, amikor egy-egy gyöngyszemre bukkantam, ám a kötetekkel történő ismerkedést alapvetően mégiscsak a bízó várakozás légköre övezte – e várakozás izgalmát tette semmissé a *Ballada hétköznapi díszletekkel* című terjedelmes válogatás. A vaskos, kb. 250 oldalas művel szemben egészen eltérő az elvárásrend: a beérkezés dokumentuma is ez, összegzése az eddigi pályának és teljesítménynek, a Szentmártoni-költészet reprezentatív opusa, s – elvileg – a legjobb darabok gyűjtőhelye. A legutóbbi szempont érvényesülése már eleve reménytelennek tűnik, hiszen nem véletlen, hogy a klasszikusok válogatáskötetei is hagyományosan kisebb terjedelemben jelennek meg – ha túl sok sikerületlen darab kerül ugyanis be, azok óhatatlanul visszafogják a legjobbak hatáspotenciálját. Nagyon bátornak és tehetségesnek kell lenni ahhoz, hogy valaki egy ekkora anyagot mozgósító gyűjteményes kötetrel lépjen föl.

Örömmel tartottam volna a szerzővel az *Utóhangban* jelzett (és az olvasó számára is fölkinált) „izgalmas és több meglepetéssel szolgáló kaland” során. Hogy mégsem sikerült, annak csak egyik oka az, hogy úgy érzem, Szentmártoni János a kelleténél jóval kevesebbet gondolt az Olvasóra, miközben életének művét rostálta. „Merényletemet, miszerint nem időben, kötetről kötetre követik egymást a versek, elsősorban magamnak szántam, hogy megízleljem, kipróbáljam a művek összetartó erejét. A négy fő ciklus [...] négy különböző szemszögből meséli el újra és újra az életem.” Egészen biztosan van olyan olvasó, aki számára izgalmat jelenthet Szentmártoni János életének *lírán keresztüli* megismerése – én sajnos nem tartozom közéjük (nem sokkal vonzóbb számomra az a lehetőség sem, hogy fiktív életsorsokat állítsak össze magamnak a ciklusokból). A versbéli személyesség, azt hiszem, nem ezt jelenti, s nem is emiatt érdeklődtem korábban a szerző munkássága iránt. A vers nyelvi világa mindig újra és újra megteremti azt a személyességet, mely *viszony* az olvasás során keletkezik, és amely személyesség azt is magában foglalja, hogy az olvasó esélyt kap arra, hogy saját világát újként ismerje föl. A versek hitelét elsősorban ez a felismerési effektus teremti meg – a személyesség a retorika eredménye, amelynek természetesen a lehetséges kontextusok is kapcsolóelemei. Bízom benne, hogy az életrajzi kontextus nem válik majd a kötet olvashatóságának kulcsává és vezérfonalává – nem vált teljes mértékben azzá, jöhet a válogatás túlzottan ambiciózus voltáért mégiscsak ez tehető

felelőssé. Nem tudom másnak, mint ambiciózusnak tekinteni ugyanis azt a szempontot, mely szerint számtalan gyengébb mű is helyet kaphat egy ilyen könyvben azért, mert a költő szerint ezek is hozzájárulnak az élet(út) elmeséléséhez. Nem pusztán arról van tehát szó, amit el szoktunk mondani az egyenetlenebb verseskötetvek esetében, tudniillik hogy „erősebb kézzel lett volna érdemes szelektálni az anyagot”, „kevesebb több lett volna” stb. – a *Ballada hétköznapi díszletekkel* elnagyolt szabása a költészetnek e kötet által intencionált funkciójáról is mesél nekünk. És talán emiatt kedveltem *A másik apát* sokkal inkább, mint jelen művet: ami ott finom és tapintatos megvilágítás, az itt némiképp tolatkodó rivaldafény. A személyesség ott azt jelenti, hogy releváns, fontos mindennapi problémákkal szembesülünk egy olyan versnyelv által, mely nagyon is ismerős lehet számunkra korábbi irodalmi tapasztalatainkból, s emiatt valószínűleg több olvasó talál magának fogódzót hozzá s leli benne örömet. Jelen kötet mintha másképpen értelmezné a személyességet: egy élet felmutatásaként. S ha az amatőr költészetnek gyakorta jellemzője az, hogy az önkifejezés válik szinte kizárólagos igénnyé benne (az esztétikai szempontokról történő megfeledkezéssel), úgy érezhetjük, a kötet szerkesztés szintjén mintha e hiba kísértene.

Hasonló kérdések egy-egy versdarab esetében is fölmerülnek. Valószínűleg azok a költemények válnak mindig időtállóvá, melyek szövete dús azon elemektől, melyeket nyelvi sűrítettség (és emiatt) referenciális gazdagság jellemez. Azok lehetnek ugyanakkor a legkevésbé maradandóak, melyek terheltek a sejtetően írói magánéleti vonatkozásokkal bíró sorokkal. S ezek nem azért „sejthetőek”, mert feltétlen ismernénk a költő magánéletét: egyszerűen kevésbé van fölkinálva más (általánosabb értelmű, összetettebb) jelentés számunkra, s ezért utaljuk a privát, konkrét, pontszerű vonatkoztatási szférába (legyen szó akár a nagypapa alakját, akár a társhoz fűződő viszonyt, akár a gyermekkel kapcsolatos féltő gondokat élénk táró költeményekről). Izgalmasak ugyanakkor azok a versek, melyek a gyermeki és felnőtt perspektíva kereszttezését mutatják, megértetve valamit gyermeki és felnőtt világok, szorongások egyszerre idegenségéből és egymásra utaltságából (például *Az óvoda első napja*; *Szerda?*; *A másik apa*) – talán nem tévedünk, ha jellegükben Szabó Lőrinc Lóci-verseivel rokonítjuk őket. *Az óvoda első napja* ugyanakkor azért sajátos, mert a hétköznapi, már-már élőnyelvi dikciót („Először gondoltam, bármit kér, megveszem: / ha a legnagyobb elefántot

az állatkertből, / vagy magát az állatkertet / [te jó ég, még nem is volt az Állatkertben], / vagy egy teherautót, teli szánkókkal, / vagy a piramisokat Egyiptomból...”) a vers végén egy erőteljesen poetizált hasonlat zárja: „Hogy a fájdalom kitapintható, / mint kettészelt fában az erzet.” A stiláris regiszterváltás e helyen termékeny feszültségként is érzékelhető – nem vagyok biztos ugyanabban például *A padlásalakó* című vers esetében, ahol egyazon szövegtérben keverednek olyan sorok, mint „Míg apám antennát szerel, / anyám partvissal nézi a TV-t” vagy „»Most meglesz a cseh adó!« / – robban be apám” olyanokkal, mint „Mosolyának hulló szirmai / még ott fénylenek a lehalkított szobában”. Ugyanakkor ez kétségkívül tudatos megoldás, s sok Szentmártoni-versre jellemző az, hogy a végére igencsak megemelkedik a szöveg, afféle stiláris *crescendo* figyelhető meg bennük (ami gyakran a pátosz erősödésével is együtt jár) – olvasói attitűd kérdése is, hogy ezt képesek vagyunk-e katartikus hatásként fogadni, vagy inkább zavart eredményez.

Elmondható, hogy Szentmártoni igen gyakran él a merész képzettársításokkal, nagyívű hasonlatokkal, szövevényes metaforákkal (elődként ismerve föl Juhász Ferenc és Nagy László költészetét), nem mindig tartva kellő távolságot a képzavar (egyéb-ként igencsak képlékeny) terrénumától sem. Ezek hol jobb, hol kevésbé átgondolt arányérzéssel integrálódnak a versszövetbe. Nagyon pontosan ír eme (és a főntebb említett) problémákról érzékeny, sok példát soroló bírálatában Halmai Tamás: „A poétikai kontroll hiánya több esetben a formát nem leelő szépség gyanúját kelti föl bennünk. A családi tematika (a múlthatatlan tragikum és a sérülékeny idill képeivel) megható ugyan, de nem minden esetben tesz szert esztétikai érvényre. Csikorgó mondatok, erőszakolt rímek, túlírt-túldíszített szöveghelyek, reflektálatlan hév (kérdések-felkiáltások s három ponttal kitartott mondatok sokasága), közhelyes s némelykor képzavaros trópusok, funkciótlanul fölnagyított szubjektivitás, aggálytalanul mítoszias önkép bizonytalanítja el a befogadót.” (*Ülősszesz szomja*, Bárka, 2011/1, 111–113, itt: 112.) A mottóként is szereplő *Verseim elé* című szöveg nyitányáról nehéz eldönteni, hogy igazán erős-e, vagy inkább csak túl erőset (nagyot) mondani kívánó: „A vers ma hallgat, mint akit összeverték, / szétrugdalt padok közt egy kietlen parkban.” Fölmerül a kérdés, hogy az első sor erőteljes felütésére még érdemes-e súlykoló jelleggel azonnal tromfolni a második sor kemény jelzőivel, s nem volna-e hatékonyabb engedni, hogy a szikárabb kezdés lassan égje bele magát az olvasó tudatába? Félő, hogy kiégnek az éržekeink, ha ennyire durván bombázzák őket képekkel – s mindegyik még jobban ráerősít a (meglátásom szerint már a produktív képzavar határát maga mögött hagyó) 3. és 4. sor: „Meggyötört szemébe csillagot tekintek. / Magamhoz öleltem, hogy ami(t) éget, halljam.” Sajátos módon a költői invenció túlaradása az, ami szerintem már nem szolgálja a műalkotás javát. Csakúgy megfontolandó, hogy jót tesz-e a verseknek, ha „*ninivei* lángoknak” esik neki az apa „kereti slágijával” (*Már másodsor*), vagy ha a beszélő Andival („ve-terán nászutasok, esküvőnk után pár napra”) „*ninivei* gondok”

elől szökik meg (*Bozsoki ősz*). Olyannyira nem egyenletes a válogatás, hogy az szinte funkciótlanná teszi a példasorolást, így szemezgetésem merőben esetleges és önkényes lesz – van olyan vers, mely bántóan klapanciaszerű (*Egy másik ember élete*), a kitűnő ritmikájú *Itt, a papíron* pedig a 30Y zenekar (egyébként izgalmas) dalszövegeinek hatását juttatja eszembe (a *Fekete hold* kifejezetten kellemes sanzon). Egy profi, intézményesen is elismert költő gyűjteményes kötetében bizonyos soroknak és alkotásoknak nem volna szabad előfordulniuk. *A spájz madarai* című prózavers mondatai egészen banálisak („Akkor még nem érthettem, ember vagyok, s nem nőnek szárnyaim, akármilyen erősen is képzelem; hogy lábak fognak átcipelni egy életen s a szív motorja. Hogy a csalódást idővel az álom sem enyhíti majd. Nemrég átrepültem az Atlanti-óceánt. Nem ugyanaz.”), de az *Érkezés 4 tételben* sem kínálja sokkalta izgalmasabb költői értelmezését a repülésnek. A *Hajtézés* megmunkáltsága is hagy kívánivalót maga után emlékkönyvlírára emlékeztető modalitásával („hogy ne kelljen félned, mit hoz a holnap”, „rádöbbsenél, mi a percek hatalma”), de számomra ennél komolyabb kérdés, hogy érdemes-e manapság költeményt kihegyezni olyan poénra, mint az alábbi: „akkor is elfogynék: markodból homok, / mint tenger mosta partról a lábnyomok”, mely már nem toposzként, hanem vaskos közhelyként nevezhető meg, különösen, hogy nem érezhető az átfunkcionalizálásra tett kísérlet.

Végül érdemes újfent az *Utóhanghoz* fordulni, melyben a szerző maga hívja fel figyelmünket a *Ripolusok éjszakája* című versre, mely kivételesen azért kapott dátumindexet (2006 július), mert a költő „maga is megdöbbsent”, „amikor a benne leírtak augusztusban és szeptemberben valóra váltak.” „Így a dátummal mindenképp meg akartam örökíteni azt a tényt, hogy ebben az esetben nem a krónikás íratta vele a verset, hanem valaki más, egy látnok, hihetném, ha nem ódzkodnék a nagy szavaktól.” Tudjuk, hogy a szerző nem feltétlenül mindig legjobb értője saját művének, jelen esetben is azt tapasztaljuk, hogy a konkrét eseménysorhoz kötése a versértelemnek egyben erőteljesen korlátozza és érdekteleníti is azt. A vers egy emberi tömeg különös, helyenként szürreális megjelenítése, s izgalmat épp az a jelentésdinamika adhatná, mely a képi nyelv többértelműségében rejlik, s amely a humán kondíciókat oly módon képes megértetni, mint még nem tudottat, nem előértelmezettet. Ilyen értelemben a legkönnyebben lefordítható (vö. Nagy Gábor: *Nem mindennapi ballada*, Hítel, 2010/12, 119–125, itt: 123.) és a konkrét történésekre vonatkozatható sorok („vonulnak harag és bosszúvágy nélkül, kifosztva, elernyedve, roskatagon gyilkosaik városában... valaki állítsa meg őket, valaki oszlassa szét őket, rohamrendőrt, kordont, vízágyút nekik”) épp azért tűnnek a társadalmi okok leegyszerűsítő, pontatlan interpretációjának, mert amennyire elmondhatóak a legtöbb korunkbéli, rendőri beavatkozással végződő tüntetésről, épp olyannyira nem segítenek hozzá az egyedi történések jobb megértéséhez (a szöveg más, kevésbé konkretizálható helyei ugyanakkor elgondolkodtatóbbak – de ezekre nem is a „valóra válás” kontextusából tekintünk). Nem veszély-

telen, ha valaki ennyire direkt módon látnoki szerepbe helyezi saját tevékenységét – a személyességgel és közéletiséggel egyaránt markáns módon számot vető olyan költők, mint Orbán Ottó vagy Petri György nem véletlenül nem egy efféle, láthatóan képtelmentes konstrukcióban gondolkodtak valóság, nyelv, költői szerep és tradíció kapcsolatát illetően.

Illő volna szólni a válogatáskötet erényeiről – ezt azonban egyfelől megtették már helyettem mások (a két említett recenzió mellett még Papp Ágnes Klára kritikáját említeném meg a Szépirodalmi Figyelő 2010/12-es számából – a költő honlapján mindegyik írás megtalálható: www.szentmartonijanos.hu), másfelől általános bírálatom után különösnek hatna, ha a valóban szebb, értékesebb műveket kezdeném dicsérni. Természetesen vannak ilyenek, hiszen Szentmártoni János jó formaérzékű, tapasztalt költő, sok örömet szerzett eddig is, és még bizonytal fog is szerepni olvasóinak. A *Ballada bétköznapi díszletekkel* című gyűjtemény kapcsán ugyanakkor úgy érzem, a csalódottság hangjának kellett meghatározni a mondandómat, elsősorban azért, mert egy ilyen könyv összeállításakor a most tapasztaltnál nagyobb felelősséget és szakmai alázatot vártam volna el a sokak által joggal – s általam is – tisztelt Szentmártoni Jánostól.

D Fáber András Divatban van-e Casanova?

(*Casanova Velencéje*. Szerkesztette, fordította: Kovács Ilona. *Atlantisz*, 2010)

A Kaland s a Rend apollinaire-i „pörpatvarában” a művészet, az általunk tárgyalt konkrét esetben az irodalom rendszerint a Kalandot képviseli. Tartalmát, tiszteletlen hangnemét, erkölcsének szabados voltát kárhozzatják is éppen elégszer, mondhatni túl sokszor az egymást követő korszakok és rendszerek álszent és zord *perzekutorai*, de teljesen elfojtani csak ritkán és csak rövid időre tudják: a nép, az olvasóközönség, általánosabban fogalmazva a társadalom szíve újra meg újra megtelik emésztő sóvárgással az általa csak közvetve meg tapasztalható varázslatos kalandok, általánosabban fogalmazva a *szabadság* mámoros levegője után.

Az irodalom egyik alaptémája a *kaland*, a világirodalom négy emblematis, archetípusalakító vándor-figurája – Odüsszeusz, Don Quijote, Don Giovanni és Faust – voltaképpen *kalandor*.

Mindegyikük az emberi lét, a megismerés egy-egy alapformájának, alapterületének kalandora: a leleményes Odüsszeusz a (konkrét vagy mitikus) térben kalandozik, hónap keresve, Don Quijote, a hamis tudat örök lovagja az erkölcsi kategóriák világában bolyong, saját téveszméi rabjaként, Don Giovanni az éržeki örömöket hajszolva és miattuk a pokol kínjaival bűnhődve, Faust pedig, kontraktust kötve az ördöggel, a tudást és a boldogságot egyszerre áhítva vergődik. Ebből is látható, hogy a kaland, a szabadság utáni vágy nem kockázatok nélkül való.

Szerb Antaltól (*Hétköznapi és csodák*, 1936) Milan Kunderáig (*L'art du roman*, 1985, magyarul: *A regény művészete*, fordította: Réz Pál, Európa, 2000) – hamarjában ők jutnak először eszembe – sokan foglalkoztak ezzel a jelenséggel. Nem vitatom, lehet más alakokat is választani, a számuk is bővíthető, de számomra ez a négy figura a legjellegzetesebb.

A szabadságnak és a kalandnak ez az üde fuvallata árad abból a nemrég megjelent, csábosan szép kiállítású könyvből, a *Casanova Velencéjéből*, melyet lapozgatva felvetődik bennünk a kétely: vajon divatban van-e ma a *kaland*, mely voltaképpen mindig a *szabadság kalandja*. Divatban van-e Casanova?

Mielőtt megkísérelnénk választ adni e kérdésre, érdemesnek látszik kissé pontosítanunk az irányt, amerre haladni kívánunk. Bontsuk először is a felvetést két egymással némiképpen összefüggő részre. Tisztáznunk kell, vajon a hol Giacomo Girolamo Casanova, hol Seingalt lovag néven jól-rosszul ismert, „hírhedt” 18. századi *kalandorra* vonatkozik-e, aki 1725-ben született Velencében és 1798-ban halt meg Csehországban? Arra a furfangos taljánra, aki a francia királyt meggyőzte az állami szerencsejáték, nevezetesen a *lottó* jövedelmező voltáról? Arra a fogolyra, aki megszökött a velencei Ólombörtönből? A párbajhősre, aki többször csak a szerencséjének köszönhetette, hogy ép bőrrel megúszta? Arra a kivételes képességűnek tartott szerelmi atlétára, akinek nevét évszázadok óta mindmáig éppúgy gyakorlatilag köznévként használják sok európai nyelvben, köztük a magyarban, mint a falánk Lord *Sandwichét* vagy a galád *Boycott* úrét (vö.: „Na, te sem vagy egy Casanova!”)? Vagy pedig arra az idős könyvtárosra, aki 1789 és 1798 között Waldstein gróf csehországi kastélyában, Duxban kegyelemkenyéren tengődve, gyakorta sikamlós kalandjait (és még rengeteg más eseményt, élményt, alakot) látszólag kicsit hanyag stílusban, igazából azonban eredeti, életteli, plasztikus, fordultatos francia nyelven megírta? A szerzeágazó tudású európai szellemi emberre, a velencei születésű olasz *tudósra, gondolkodóra és irodalmárra*, akiből sajátos módon a 18. századi francia irodalom egyik kiemelkedő alakja lett, főleg kalandos sorsú főműve, az *Histoire de ma vie (Életem története)* révén, amelynek eredeti kézírata több mint másfél évszázadig jól elzárva pihent a Brockhaus Kiadó egyik pincéjében? Melyikük az utókor választottja? A történeti vagy az irodalomtörténeti Casanova? A kalandor vagy a művész? Ne döntsük el időnek előtte.

Megjegyzem, a mű sorsa legalább olyan kalandos, mint szerzőjéé. Terjedelmes emlékiratnak sokáig csak jócskán cenzúrázott (ma úgy mondanánk: „delfinizált”) német fordítását, illetve a né-